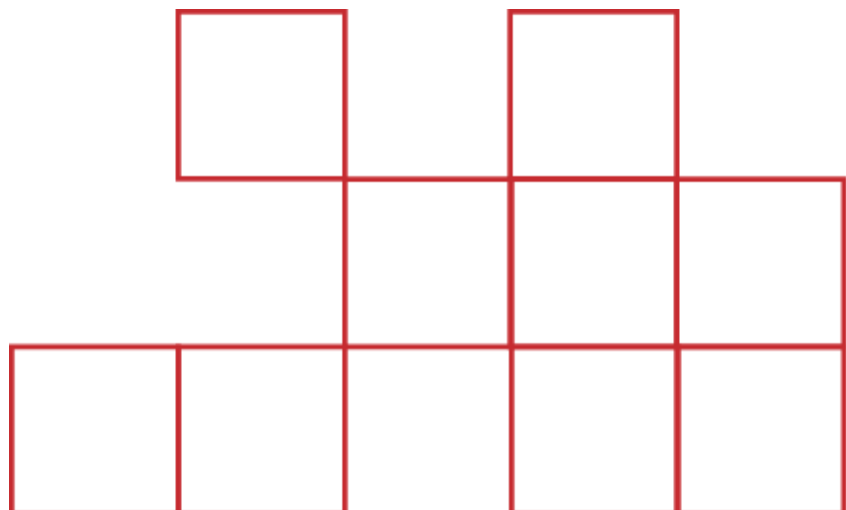

Onderwijs op afstand

Een onderzoek naar de ervaringen van studenten met afstandsonderwijs naar aanleiding van de coronacrisis

Dit is een uitgave van de Landelijke Studentenvakbond (LSVb). Voor vragen of extra informatie kan gemaïld worden naar: lsvb@lsvb.nl

Auteurs: Judith Crabbendam, medewerker onderzoeksbureau
Daphne Goes, medewerker onderzoeksbureau

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting	4
Inleiding	5
Methoden en verantwoording	6
Representativiteit	6
Vragenlijst	6
Promotie en verspreiding	6
Algemene gegevens	7
Zorgen om de coronacrisis	9
Afstandsonderwijs algemeen	11
Wat werkt goed aan onderwijs op afstand?	13
De docenten zijn toegankelijk	13
Online onderwijs	13
Zelf tijd indelen	14
Wat werkt niet goed aan onderwijs op afstand?	15
Technische moeilijkheden	15
Thuis studeren	16
Onzekerheid	17
Sociaal contact	18
Onderwijskwaliteit	18
Studeren met een functiebeperking/ondersteuningsvraag	20
Belemmering	20
Verbeterpunten	21
Duidelijkheid	21
Eén op één contact	22
Wat kan er gedaan worden om studievertraging te voorkomen?	23
Communicatie is essentieel	23
Onderwijs op maat	23
Conclusie en aanbevelingen	25
Aanbevelingen	26

Samenvatting

Studenten maken zich veel zorgen om de coronacrisis (66%). De coronacrisis heeft een grote invloed op de manier waarop studenten hun studiejaar kunnen voortzetten. Zo verwacht 61 procent van de hbo-studenten het studiejaar niet op dezelfde manier te kunnen afronden. Het niet op dezelfde manier kunnen afronden van het studiejaar kan zorgen voor studievertraging. **Zo'n 48 procent van de hbo-studenten en 27 procent van de wo-studenten verwacht studievertraging op te lopen.**

Het onderwijs dat studenten door de coronacrisis op afstand ontvangen, wordt wisselend ervaren. Van de hbo-studenten ervaart 42 procent het onderwijs als slecht, 36 procent zit in het midden en 23 procent heeft een goede ervaring met het onderwijs op afstand. Van de wo-studenten ervaart 31 procent het onderwijs als slecht, 44 procent zit in het midden en 25 procent ervaart het onderwijs als goed.

Wat werkt goed aan onderwijs op afstand?

- Docenten zijn toegankelijk: ze proberen zo goed mogelijk het onderwijs voort te zetten.
- Online onderwijs is toegankelijk: beschikking over de juiste middelen.
- Zelf indelen van de tijd: prettig om zelf dagindeling te maken en minder reistijd.

Wat werkt niet goed aan onderwijs op afstand?

- Technische moeilijkheden: lessen zijn niet altijd goed te volgen door slechte verbinding.
- Thuis studeren: moeite met het creëren van effectieve thuissituatie met structuur.
- Onzekerheid: studenten weten niet waar zij aan toe zijn en de communicatie van instellingen en docenten hierover is niet voldoende.
- Gemis van sociaal contact: studenten missen contact met medestudenten.
- Onderwijskwaliteit: online onderwijs helpt niet altijd de stof te begrijpen en er worden onvoldoende verschillende manieren geboden om onderwijs te volgen.

Studenten met een functiebeperking en/of ondersteuningsvraag worden extra getroffen door de coronacrisis; **in de normale situatie wordt 22 procent belemmerd door de beperking, op dit moment is dat 54 procent.** Daarbij geeft 43 procent aan dat de onderwijsinstelling op dit moment onvoldoende rekening houdt met de functiebeperking en/of ondersteuningsvraag. De toegankelijkheid van het afstandsonderwijs wordt wisselend ervaren, niet op een locatie aanwezig zijn is soms toegankelijker, maar zonder de structuur van de instelling is effectief deelnemen aan het onderwijs soms lastig.

Aanbevelingen:

- **Communicatie is essentieel:** De onderwijsinstellingen moeten zo duidelijk mogelijk communiceren over de studievoorgang van studenten. Er moet tijdig gecommuniceerd worden over afstuderen, stage en het doorstromen naar een vervolgopleiding
- **Onderwijs op maat:** De ervaringen van studenten verschillen en daarbij is onderwijs op maat nodig. Docenten en instellingen moeten meer inspelen op individuele situaties van de studenten.
- **Eén of één contact:** De studenten met een functiebeperking hebben juist op dit moment behoefte aan persoonlijk contact.

Inleiding

Het coronavirus heeft naast maatschappelijke impact, ook grote impact op vele sectoren. Een van deze sectoren is het hoger onderwijs: zij heeft haar diensten moeten aanpassen als gevolg van de afgekondigde maatregelen. Er kan geen fysiek onderwijs meer plaatsvinden, dus onderwijsinstellingen in het hoger onderwijs zijn genoodzaakt om hun diensten te verlenen via alternatieve methoden. De snelheid waarmee het virus zich in Nederland heeft verspreid, heeft ertoe geleid dat onderwijsinstellingen zich vaak niet geheel voor hebben kunnen bereiden op deze alternatieve lesmethoden. De Landelijke Studentenvakbond (LSVb) komt op voor de belangen van de studenten en heeft op 23 maart een enquête uitgezet om ervaringen op te halen over de alternatieve lesmethoden. De uitkomsten van deze enquête maken inzichtelijk hoe studenten hun onderwijs op dit moment ervaren: wat gaat goed en waar liggen nog verbeterpunten? Met de adviezen uit dit rapport kunnen onderwijsinstellingen, overkoepelende onderwijsorganisaties en ministeries vervolgens aan de slag om het alternatieve onderwijs tot een hoger niveau te tillen.

Methoden en verantwoording

Representativiteit

De enquête betreft geen willekeurige steekproef. De LSVb heeft getracht zo veel mogelijk onderwijsinstellingen te bereiken, maar toch is te zien dat niet alle onderwijsinstellingen bereikt zijn. Dit maakt echter niet uit voor de verkennende aard van dit onderzoek. Op basis van de uitkomsten worden uitspraken gedaan die bevestigd worden door studenten in de enquête, maar de resultaten hoeven niet voor iedere student overeen te komen. Om tot een representatiever beeld te komen, zijn meer middelen en tijd nodig. Toch zijn we tevreden met de hoeveelheid en samenstelling van de respondenten. Er is een goede verdeling in het soort onderwijsinstelling, leerjaar en studierichting.

Vragenlijst

De vragenlijst is voortgekomen uit de vragen en zorgen die de LSVb heeft rondom onderwijs op afstand. Zo zijn er naast de algemene vragen over de ervaringen met afstandsonderwijs, drie onderwerpen specifiek behandeld: de toegankelijkheid, kwaliteit en communicatie van het onderwijs. Daarnaast zijn er extra vragen gesteld aan studenten met een functiebeperking of een ondersteuningsvraag, omdat de LSVb het belangrijk vindt om te weten te komen of de nieuwe vormen van onderwijs ook voor deze studenten voldoende aansluit. Ook kan het zo zijn dat deze groep in het bijzonder een hoger risico loopt op studievertraging.

De vragenlijst is getest door middel van een pilot die ingevuld is door rond de 10 personen. Met deze feedback is de enquête aangepast om de vraagstelling zo duidelijk mogelijk te maken. Om de juiste terminologie te gebruiken in de vragen over studeren op afstand met een functiebeperking is advies ontvangen van Expertisecentrum inclusie onderwijs (ECIO).

De vragenlijst bestaat voornamelijk uit stellingen die konden worden ingevuld op een vijfpuntsschaal van “helemaal mee oneens” tot “helemaal mee eens”. Daarnaast is in verschillende open vragen om een toelichting gevraagd.

Promotie en verspreiding

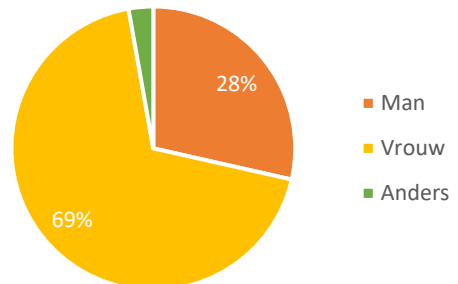
De enquête is op 23 maart 2020 verspreid en kon ingevuld worden tot 21 april. De enquête is verspreid door de LSVb en haar lidbonden. Op die manier is de enquête niet alleen verspreid onder het bereik van de LSVb, maar ook onder de achterban van lidbonden in verschillende steden door heel Nederland. Hierdoor is geprobeerd tot een zo breed mogelijke groep studenten te komen. Door de coronacrisis is de enquête enkel online verspreid via sociale media, mail en de website.

Algemene gegevens

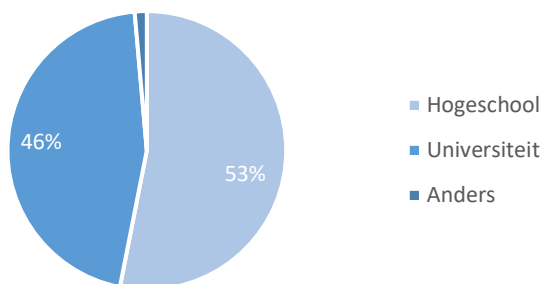
De afstandsonderwijs enquête is ingevuld door 427 studenten. De meerderheid, 69 procent, die de enquête heeft ingevuld is vrouw.

Van de studenten die de enquête hebben ingevuld, is 46 procent student aan een universiteit en 53 procent student aan een hogeschool. Het gros van de studenten die de enquête hebben ingevuld, is bezig met de bachelor (84 procent). Een klein deel van de studenten is bezig met een master, namelijk 16 procent.

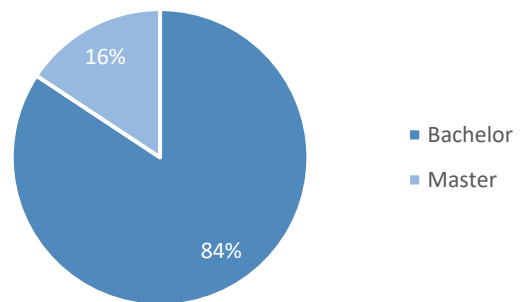
Figuur 1: Geslacht

Figuur 2: Bij wat voor soort onderwijsinstelling sta je ingeschreven?

Figuur 3: Wat voor opleiding volg je?

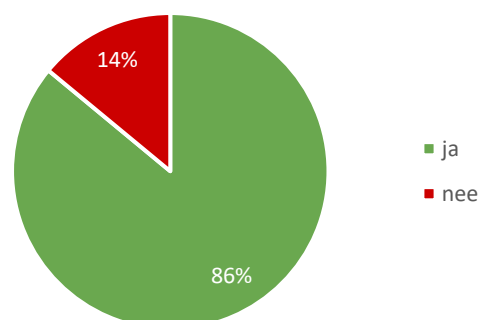

In totaal hebben studenten van 32 verschillende onderwijsinstellingen deelgenomen aan de enquête. In tabel 1 is de verdeling van studenten te zien naar onderwijsinstellingen. Te zien zijn de tien onderwijsinstellingen waar de meeste studenten vandaan komen. Van de ondervraagde studenten geeft ruim 86 procent aan op dat moment onderwijs op afstand te genieten. 14 procent geeft aan op dat moment (nog) geen onderwijs op afstand aangeboden te hebben gekregen.

Tabel 1.

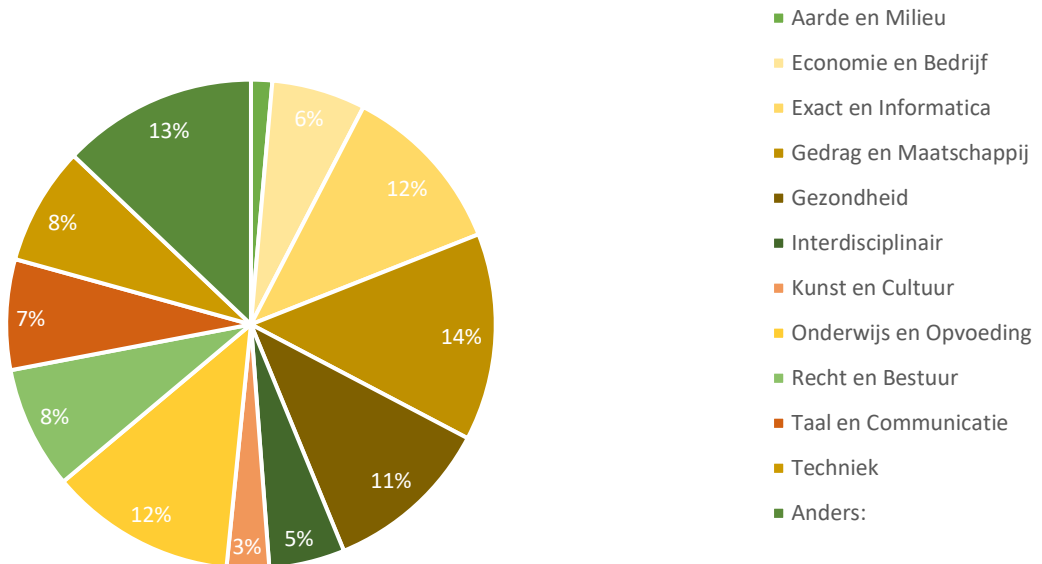
Onderwijsinstelling	Aantal
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	95
Universiteit Utrecht	76
Hogeschool Viaa	43
Universiteit van Amsterdam	38
Hogeschool Utrecht	17
Vrije Universiteit	16
Universiteit Leiden	15
Erasmus Universiteit Rotterdam	12
Windesheim	12
Rijksuniversiteit Groningen	11

Figuur 4: Krijg je op dit moment onderwijs of afstand?

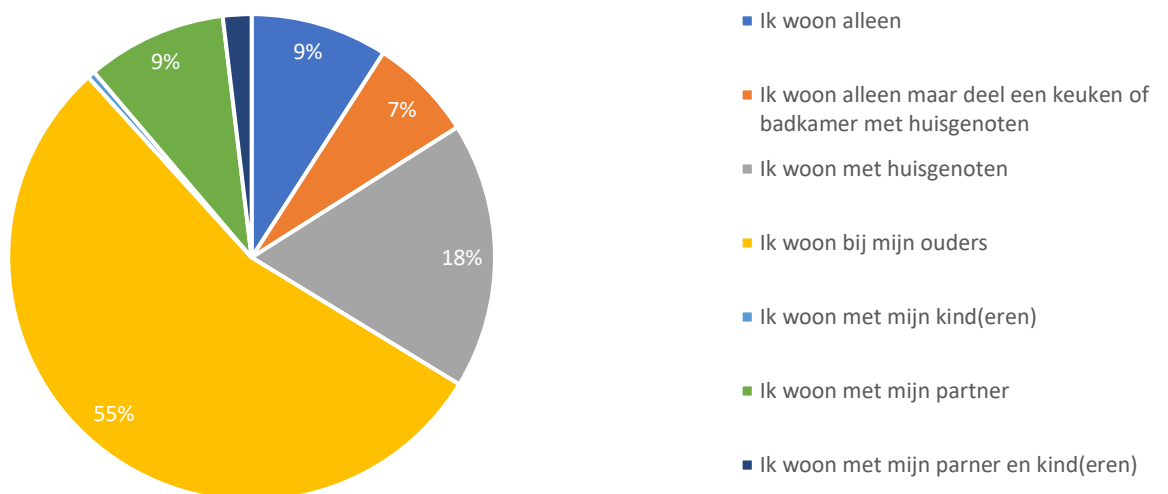
Gedrag en maatschappij is de vaakst voorkomende studierichting met 14 procent. Daarna komen onderwijs en opvoeding met 12 procent, exact en informatica met 11 procent en gezondheid met 11 procent.

Figuur 5: Wat is je studierichting?

De meeste respondenten wonen op dit moment bij hun ouders (55%), 18 procent woont met huisgenoten en 9 procent alleen.

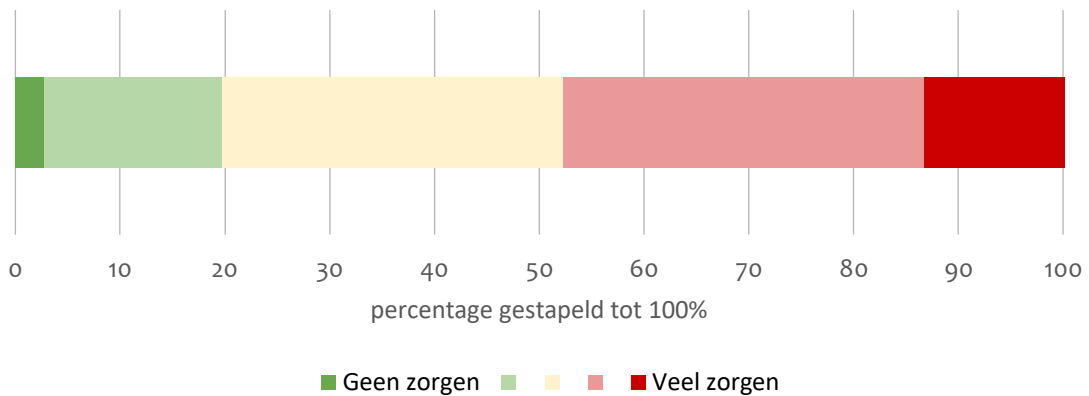
Figuur 6: Woonsituatie

Zorgen om de coronacrisis

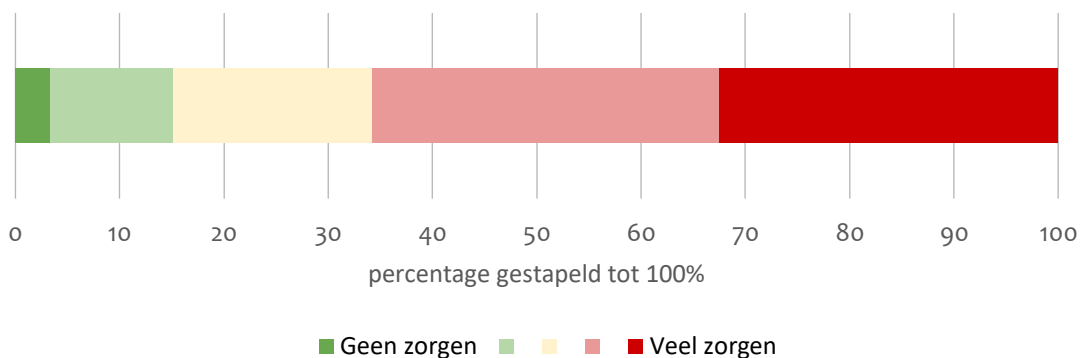
Aan de respondenten is gevraagd in hoeverre zij zich zorgen maken om de coronacrisis. Daaruit blijkt dat meer dan bijna de helft van de respondenten zich zorgen maakt om de coronacrisis. Slechts 20 procent maakt zich nauwelijks tot geen zorgen.

Figuur 7: Maak je je in het algemeen zorgen om de coronacrisis?

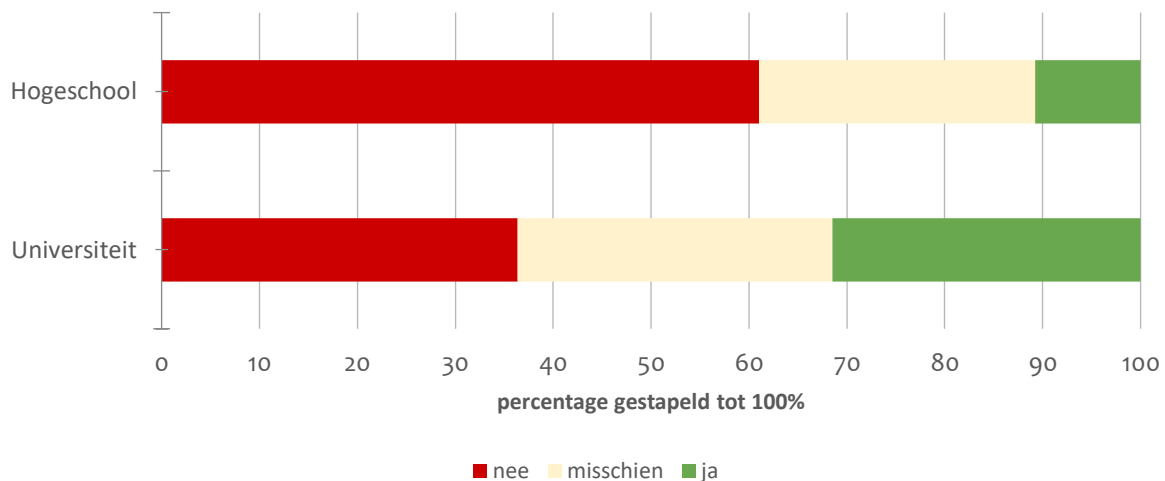
Studenten blijken zich nog meer zorgen te maken over hun studievoortgang in verband met de coronacrisis. 66 procent van de respondenten maakt zich zorgen of veel zorgen om hun studievoortgang.

Figuur 8: Maak je je zorgen over jouw studievoortgang door de coronacrisis?

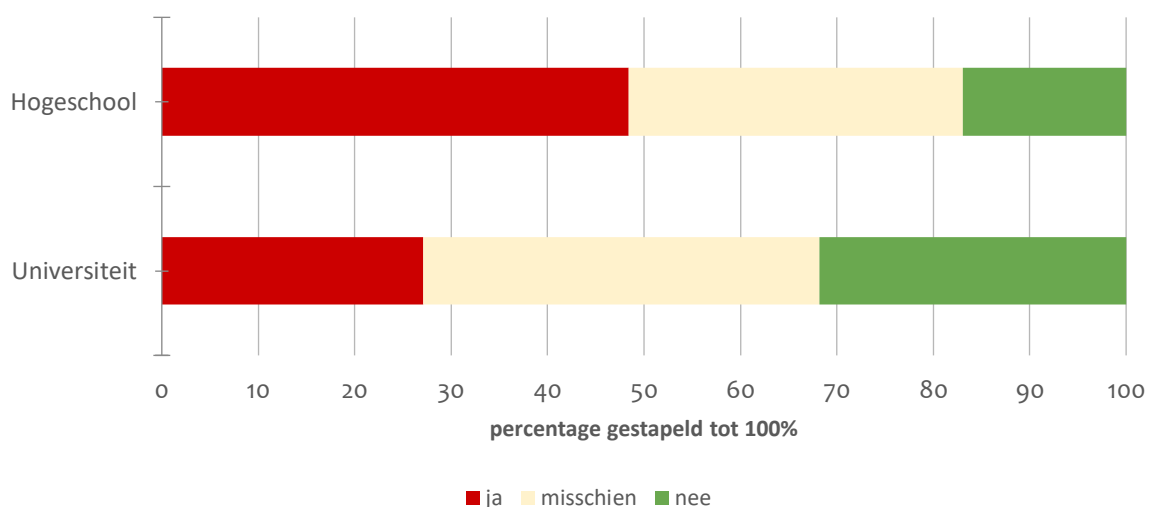
Een grote groep studenten denkt dat de ingestelde maatregelen omtrent het coronavirus impact hebben op de studievoortgang. Zo is het voor veel studenten onduidelijk of en hoe zij dit studiejaar af kunnen maken. **Onder hbo-studenten verwacht 61 procent het studiejaar niet op dezelfde manier te kunnen afronden, 36 procent van de wo-studenten denkt het studiejaar niet op dezelfde manier te kunnen afronden.**

Figuur 9: Denk je dat je dit studiejaar op dezelfde manier kan afronden als voor de coronacrisis?

Ook een groot deel van de studenten denkt dat de coronacrisis zal zorgen voor het oplopen van studievertraging. **Bijna de helft van de hbo-studenten (48%) denkt studievertraging op te lopen door de coronacrisis, 27 procent van de wo-studenten verwacht studievertraging op te lopen.** Een grote groep studenten zal misschien studievertraging oplopen. Later in dit rapport wordt verder ingegaan op de vraag wat er gedaan kan worden aan het voorkomen van studievertraging.

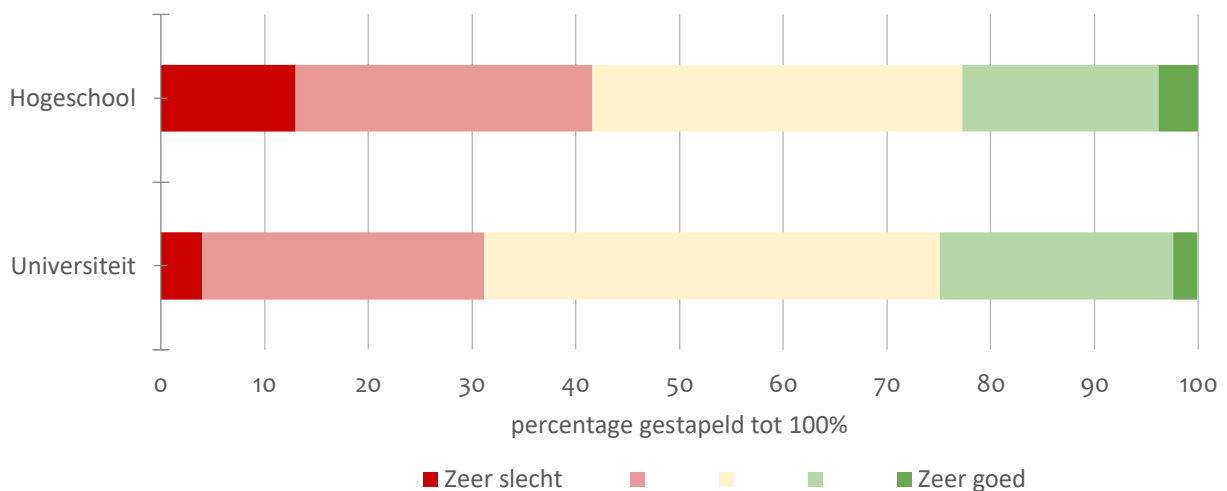
Figuur 10: Denk je dat je studievertraging oploopt?

Afstandsonderwijs algemeen

Van de respondenten ontvangt 86 procent onderwijs of afstand. Aan deze respondenten is ten eerste gevraagd hoe zij het onderwijs op afstand ervaren. De resultaten zijn uitgesplitst weergegeven voor studenten van een Hogeschool, of van een Universiteit. **Daaruit blijkt dat meer hbo-studenten (42%) het onderwijs op afstand als slecht ervaren dan wo-studenten (31%).** Een groot deel van de studenten heeft geen duidelijke mening over het afstandsonderwijs. **Van de hbo-studenten ervaart 23 procent het afstandsonderwijs als (zeer) goed, 25 procent van de wo-studenten ervaart het afstandsonderwijs als (zeer) goed.**

Figuur 11: Hoe ervaar je het onderwijs op afstand?

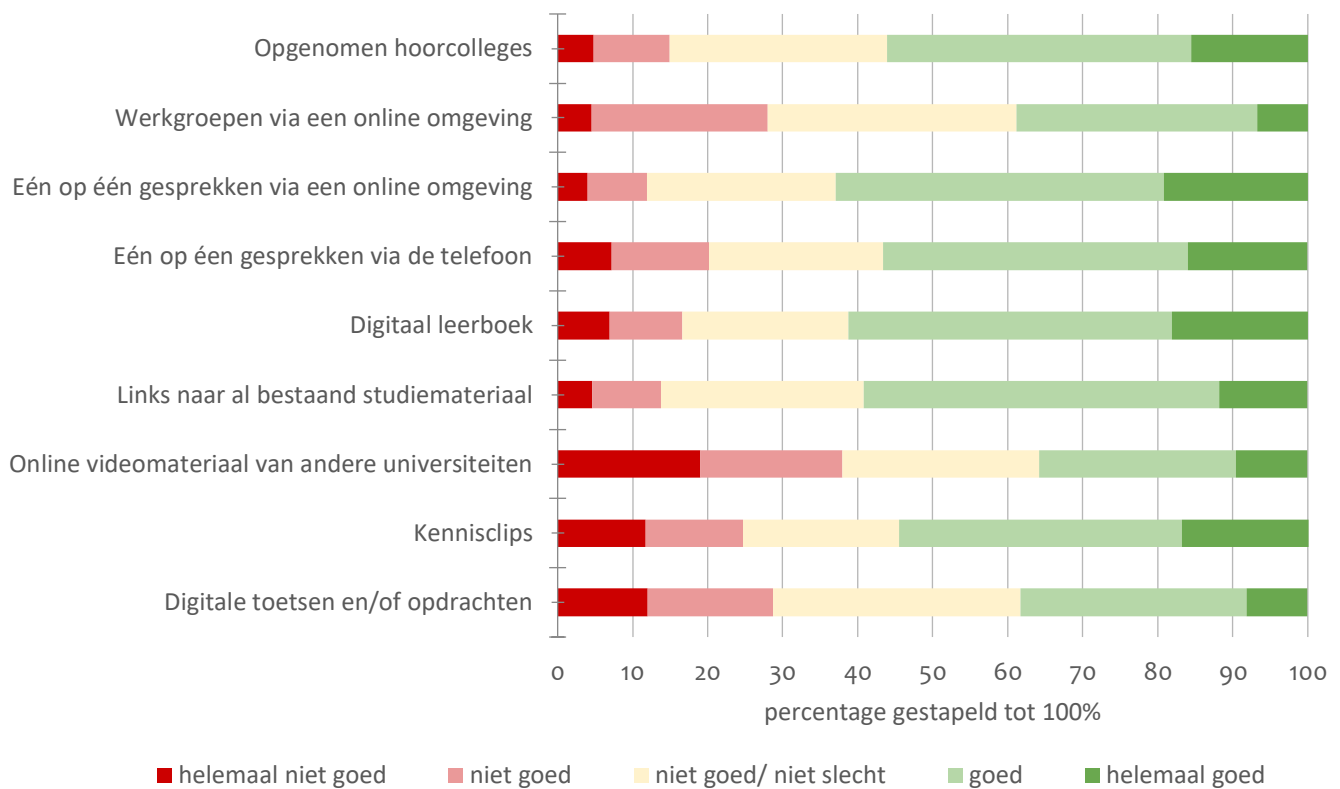
Ten tweede is aan de respondenten gevraagd op welke wijze zij onderwijs op afstand krijgen. In tabel 2 is weergegeven op welke manieren er voornamelijk onderwijs op afstand wordt gegeven.

Tabel 2

Op welke manier krijg je op dit moment thuisonderwijs?	% Respondenten
Werkgroepen via online omgeving	67%
Opgenomen hoorcolleges	51%
Digitale toetsen/en of opdrachten	50%
Links naar al bestaand materiaal	40%
Eén op één gesprekken via online omgeving	29%
Kennisclips	14%
Digitaal leerboek	10%
Eén op één gesprekken via de telefoon	8%
Online materiaal andere universiteit	3%

Per onderwijsvorm is specifiek gevraagd hoe de studenten deze ervaren. Daarin valt op dat de onderwijsvormen overwegend goed scoren. Het minst goed scoort het online videomateriaal van andere universiteiten. Eén op één gesprekken via een online omgeving scoren het beste. Verder zijn de meningen over werkgroepen via een online omgeving verschillend en digitale toetsen en/of opdracht wisselend.

Figuur 12: Hoe ervaar je de volgende manieren van afstandsonderwijs?

Wat werkt goed aan onderwijs op afstand?

Er zijn een aantal stellingen aan de studenten voorgelegd over hoe zij onderwijs op afstand ervaren, er is een toelichting gevraagd door middel van open vragen. Daaruit komen de volgende hoofdpunten naar voren.

De docenten zijn toegankelijk

Veel studenten geven aan dat zij inzien dat de docenten hun uiterste best doen om het onderwijs op afstand zo goed mogelijk te verzorgen en daar zijn ze blij mee. Het gros van deze groep zegt het op prijs te stellen dat de docenten voorbereid zijn op hun online lessen en proberen de les zo interactief mogelijk te maken. Daarnaast geeft een groep studenten in hun antwoord aan dat de docenten op dit moment beter te bereiken zijn. Dit maakt het voor studenten laagdrempeliger om vragen te stellen, omdat zij weten dat zij snel respons krijgen. Tot slot geeft een kleiner deel van deze groep studenten aan dat zij de persoonlijke aandacht die een docent geeft op prijs stellen. Een aantal quotes die bovenstaande beweringen weergeven:

'Je krijgt meer persoonlijke ondersteuning doordat docenten eerder in kleinere groepen online contact hebben. Bovendien is er fijne communicatie over.'

'Je kan makkelijker je vragen aan docenten kan stellen. Ze zijn altijd wel online.'

'Veel docenten willen je graag helpen en zijn op meerdere momenten beschikbaar om even te bellen over studiegerelateerde vragen.'

'Een docent doet erg hard zijn best en heeft heel goed het vak weten om te voren in een digitale vorm met online werkcolleges en toetsen die we thuis kunnen maken.'

Online onderwijs

Over het algemeen zijn de studenten tevreden over de alternatieve, online lesmethoden. **In totaal geeft een vijfde van de studenten aan dat zij blij zijn dat hun studie doorgaat, ook al zijn het geen fysieke bijeenkomsten.** De studenten geven aan dat zij de online platforms laagdrempelig en toegankelijk zijn voor hen. Tevens wordt er door een aantal studenten benadrukt dat, door het doorgaan van hun onderwijs, de studenten structuur en regelmaat wordt geboden. De studenten zijn het meeste te spreken over de online hoorcolleges. Ook ervaren studenten het als prettig dat sommige lessen ingekort zijn. Dit werkt volgens hen een stuk efficiënter. Een groot gedeelte van de studenten geeft aan het prettig te vinden dat zij de opgenomen hoorcolleges op een voor hun geschikt moment kunnen terugkijken. Hierdoor kunnen studenten studeren op hun eigen tempo. De volgende quotes zijn afkomstig uit de open vraag waarin studenten expliciet vermelden tevreden te zijn over de toegankelijkheid en kwaliteit van het online onderwijs:

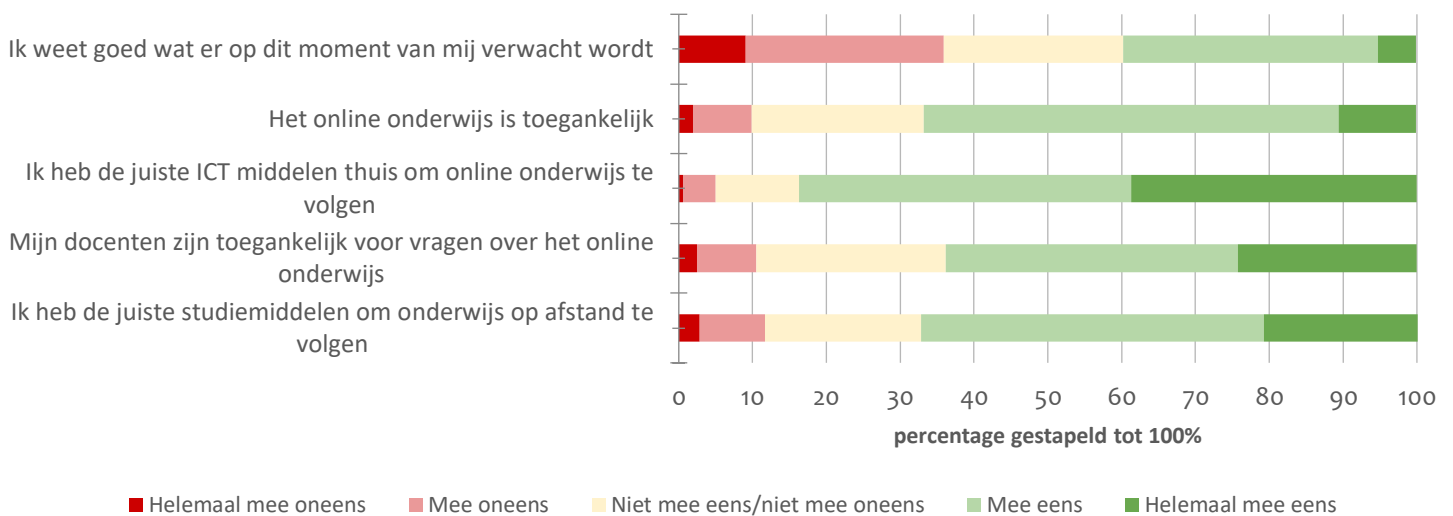
'Het 'on-demand' aspect van opgenomen hoorcolleges is wel handig. Het helpt bij het studeren op je eigen tempo, maar dat kan natuurlijk ook een valkuil zijn.'

‘Doordat de hoorcolleges online staan, kan ik ze pauzeren en terugspoelen, waardoor ik de stof die ik niet direct begrijp nog een keer uitgelegd kan krijgen en uiteindelijk dus beter begrijp.’

‘Mijn normale lessen zijn behouden waardoor ik gewoon nog een ritme in de dag heb.’

Ook uit de voorgelegde stellingen blijkt dat er goed gescoord wordt op de toegankelijkheid van het onderwijs. Zo hebben de meeste studenten de juiste (ICT) middelen tot hun beschikking en zijn de meeste docenten toegankelijk voor vragen. Echter is voor studenten niet altijd duidelijk wat er van hen verwacht wordt (36%).

Figuur 13: Toegankelijkheid

Zelf tijd indelen

Door het onderwijs op afstand zitten veel studenten nu thuis. Studenten hebben thuis minder structuur, er wordt een groter beroep gedaan op de zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van studenten. Uit de enquête blijkt dat **een derde van de studenten het prettig vindt hun tijd zelf in te kunnen delen**. Dit komt voor een groot aantal studenten al naar voren in het feit dat zij niet naar hun onderwijsinstelling hoeven te reizen. Dat scheelt tijd en deze tijd kunnen zij nu gebruiken om te studeren. Studenten ervaren het als positief dat zij nu meer tijd overhebben die zij zelf kunnen indelen en zeggen hierover het volgende:

‘Het is voor mij eigenlijk wel een prettige manier van leren. Alles is nu ook online te vinden, waardoor ik echt mijn eigen tijd kan in delen. Ik heb in de 5 jaar dat ik studeer nog nooit zo veel aan mijn studie gezeten.’

‘Ik kan fijn thuis werken en doe meer dan op school omdat ik mijn eigen tijd kan inplannen. Ook is het fijn om dingen in de digitale omgeving terug te lezen. De communicatie is beter.’

‘Als het even niet interessant is kun je ook even met wat anders bezig. Daarnaast zijn docenten minder lang aan het praten waardoor ze meer tot hun punt komen.’

‘Het bespaart reistijd. Ik was in de pre corona tijd vaak hele dagen van huis, dat was soms best vermoeiend. Het creëert wel een soort rust, die eigenlijk wel even fijn is.’

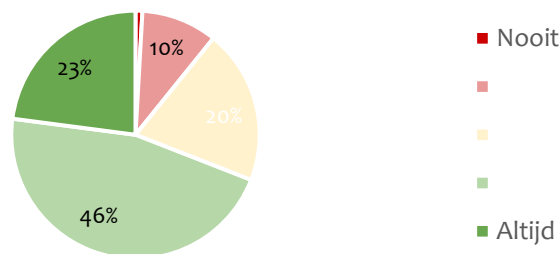
Wat werkt niet goed aan onderwijs op afstand?

We hebben studenten ook gevraagd wat er volgens hen nog niet goed werkt aan onderwijs op afstand en wat zij op dit moment als verbeterpunten zien. Wederom zijn verschillende stellingen voorgelegd en is een toelichting gevraagd. De belangrijkste punten worden hieronder weergegeven.

Technische moeilijkheden

Door het coronavirus heeft een grote groep studenten nu online onderwijs. 99,5 procent van de respondenten heeft een laptop tot zijn of haar beschikking. Zoals eerder uit de toegankelijkheid bleek, hebben de meeste studenten de juiste middelen om online onderwijs te volgen. Een meerderheid geeft aan dat de internetverbinding naar behoren werkt.

Figuur 14: Mijn internetverbinding werkt naar behoren

Toch wordt vaak de technische kant genoemd wanneer de studenten aangeven wat beter kan aan afstandsonderwijs. Het grootste gedeelte van deze groep zegt daarover dat hun Wifi thuis niet altijd werkt. Dit zorgt ervoor dat studenten bijvoorbeeld wegvallen uit online lessen of digitale groepsopdrachten. Daarnaast ervaart een groep studenten technische problemen bij het volgen van onderwijs. Dit is het geval wanneer een student geen toegang kan krijgen tot de online onderwijsplatforms, maar ook wanneer docenten de technieken om online les te geven niet onder de knie hebben. Studenten zijn overwegend ontevreden over kennis van hun docenten over de online lesmethoden. Het volgende wordt over het technische aspect gezegd:

‘De inhoud van de colleges hebben minder diepgang door de beperking van de technologie. Gesprekken ontstaan minder makkelijk, internetverbinding zorgt soms voor problemen. Online colleges kosten naar verhouding veel energie om te volgen.’

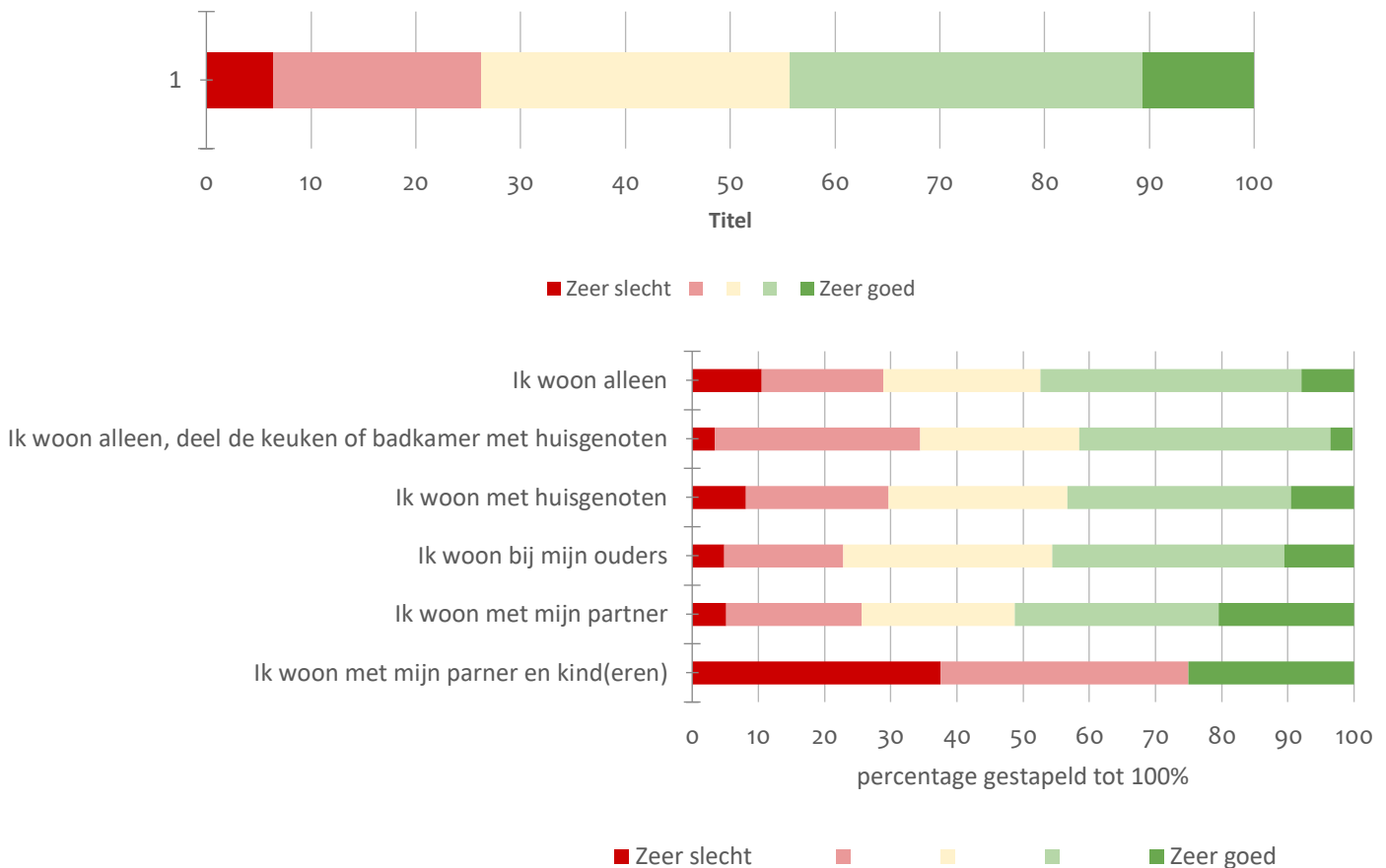
‘Veel van ons hebben geen goede internetverbinding, waardoor videogesprekken niet altijd soepel verlopen. Ik zit noodgedwongen in de woonkamer omdat ik alleen daar goed bereik heb, maar daardoor moet de hele familie voor mij aan de kant. Ik voel me daardoor bezwaard om aan niet-verplichte Zoom sessies mee te doen.’

‘Sommige docenten lijken geen hulp te krijgen bij het opzetten van hun online lessen en verspillen het grootste deel van de les aan het worstelen met de computer.’

Thuis studeren

Uit de enquête blijkt dat studenten het soms lastig vinden om thuis te studeren. **Zo geeft 26 procent van de studenten aan moeite te hebben om een thuissituatie te creëren die effectief werkt.** Vooral respondenten die met kinderen wonen ervaren hun woonsituatie als niet-effectief.

Figuur 15: In hoeverre kun je in jouw woonsituatie effectief thuiswerken aan je studie?

Studenten beschouwen hun huidige thuissituatie niet altijd als motiverend. De scheiding tussen werk en privé is door het afstandsonderwijs vervaagd en dit zorgt voor mindere productieve studie-uren. In het bijzonder speelt deze situatie bij studenten die thuis bij hun werkende ouders zitten, met broertjes en zusjes. Studenten geven aan dat zij in de huidige thuissituatie vaak en snel afgeleid zijn. Als gevolg hiervan is het voor veel studenten lastig om hun concentratie en motivatie te behouden. De volgende quotes van studenten geven deze beweringen weer:

‘Een omgeving creëren waarin je echt gefocust aan de slag kunt is echt een opgave. Om te studeren zat ik op de uni of in de bieb en dat stukje valt nu volledig weg. Het is behoorlijk zoeken naar balans.’

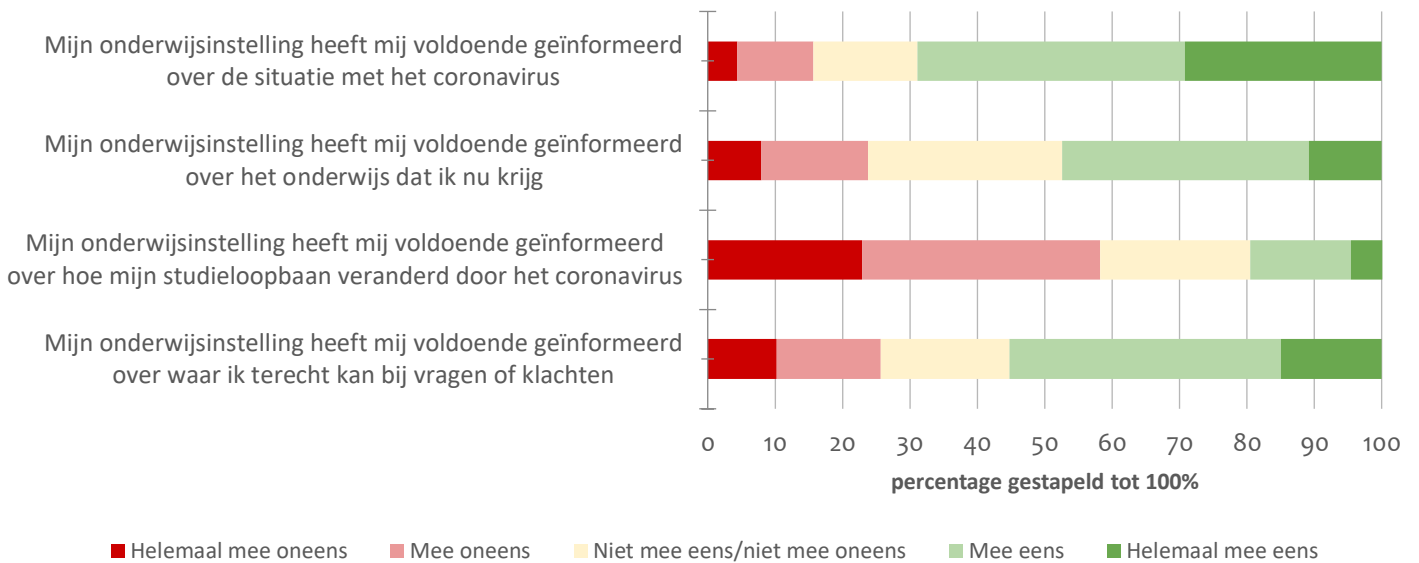
‘Geen motiverende omgeving. Lastig om gefocust te blijven als de connectie met de universiteit volledig verdwenen is. Thuis studeren is een ramp met kleine broertjes en zusjes in huis.’

‘De motivatie om iets te doen is een stuk minder. Het vakantiegevoel sluipt er snel in.’

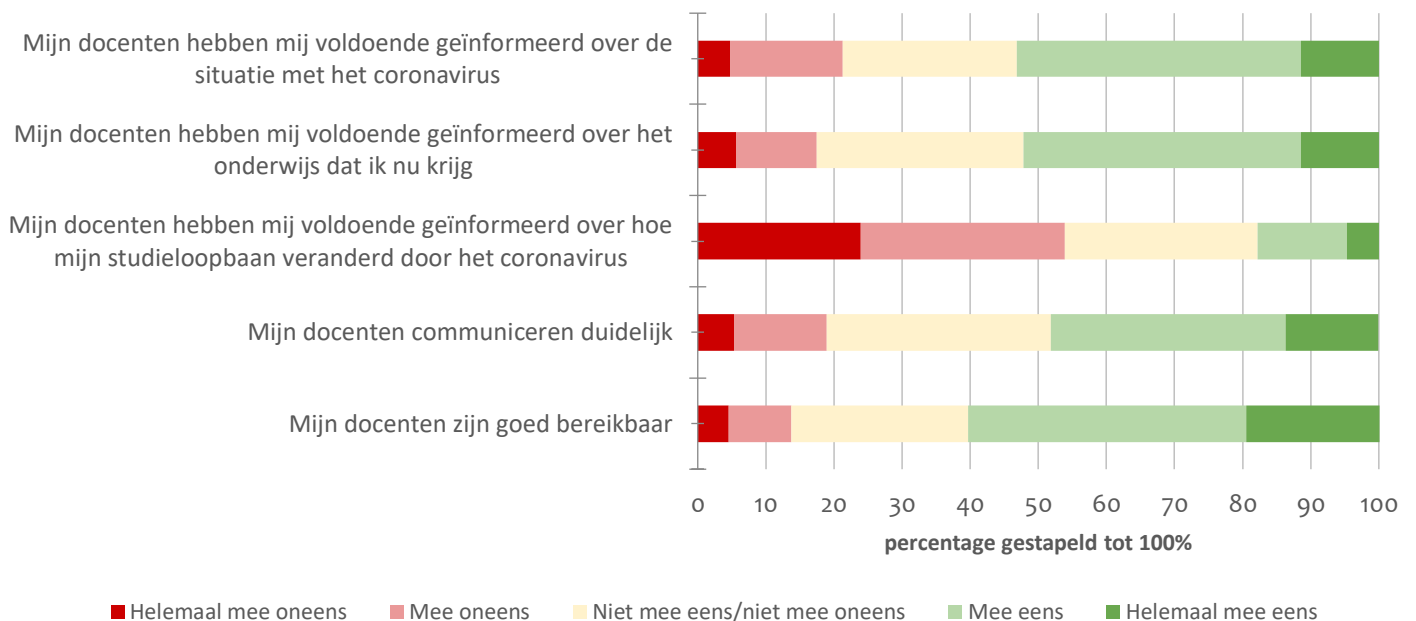
Onzekerheid

Sinds de studenten geen fysiek onderwijs meer mogen volgen, leven zij in een onzekere periode. **Veel studenten geven aan dat zij het gebrek aan communicatie en de daaruit voortvloeiende onzekerheden wat betreft hun studie(voortgang) als vervelend ervaren.** In onderstaande figuren staan de specifieke stellingen en resultaten wat betreft communicatie. **Daarin valt op dat vooral de communicatie over de studieloopbaan van de onderwijsinstellingen en de docenten niet goed wordt ervaren.**

Figuur 16: Informatievoorziening onderwijsinstelling

Figuur 17: Informatievoorziening docenten

De onderwijsinstellingen en docenten verschaffen volgens de studenten te weinig informatie over de voortgang van hun studie, toetsen en opdrachten. Dit laat studenten met een enorm gevoel van

onzekerheid zitten. Studenten geven tevens aan dat zij geen duidelijke antwoorden krijgen van hun begeleider vanuit school. Veel studenten zijn door de coronasituatie bijvoorbeeld bang om studievertraging op te lopen. De communicatie over deze belangrijke zaken moet beter volgens deze groep studenten. Ze zeggen hierover het volgende:

'Onzekerheid over toetsing en tevens het format van de toetsing. Het is heel onduidelijk hoe het allemaal gaat werken wat extra stress en druk geeft voor tentamens.'

'De onduidelijkheid over de toekomst (tentamens, aankomende kwartaal), leraren die niks van zich laten horen.'

'De manier waarop je er zelf mee om moet gaan, begrip om zorgen over studievertraging etc.'

Sociaal contact

Een groot gedeelte van de studenten geeft aan dat zij het sociale contact missen met hun studiegenoten en docenten. Studenten hebben behoefte aan sociaal contact, maar omdat het onderwijs nu op afstand gegeven wordt is dat nu niet mogelijk. Ze missen het contact met hun studiegenoten. Niet alleen missen ze het contact over het dagelijkse leven, ook wordt aangegeven dat door het wegvallen van het persoonlijke contact de discussies en groepsopdrachten moeizamer verlopen. De huidige onderwijsvormen zijn onpersoonlijk van aard en dat vinden de studenten moeilijk.

'Het geen contact hebben met de werkgroep haalt een stuk kritisch denken over opdrachten weg.'

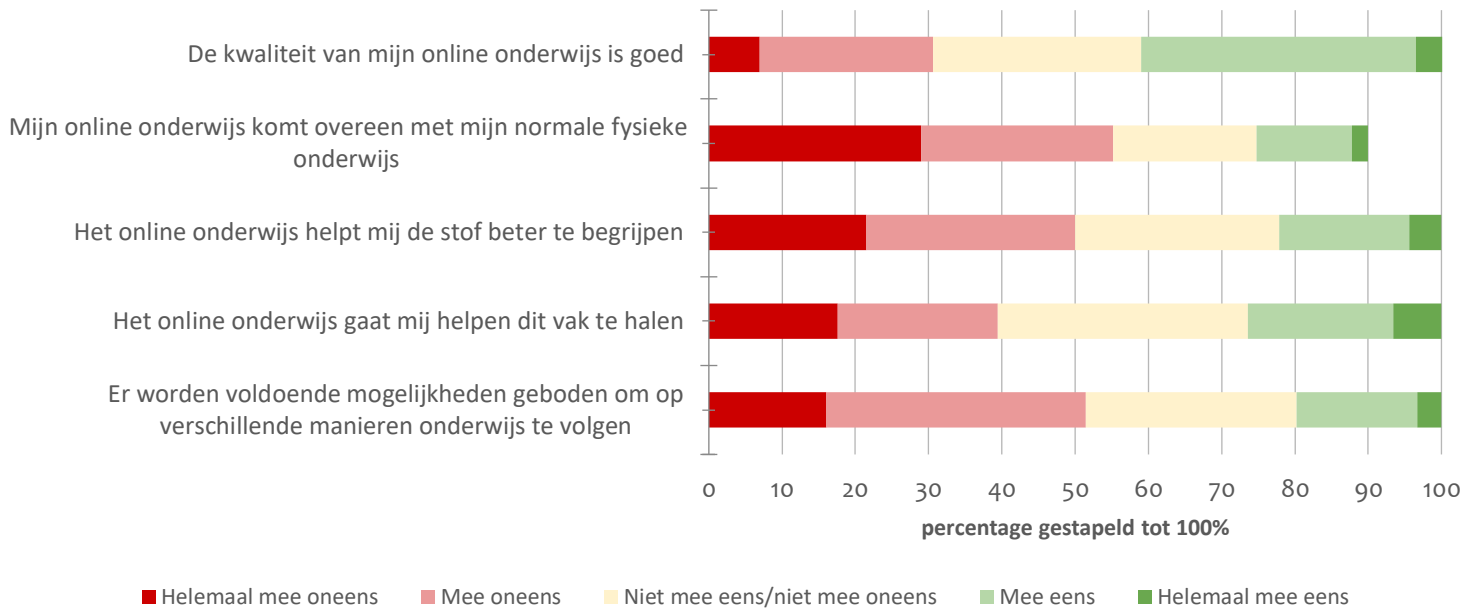
'Werkgroepen die persoonlijk horen te zijn, zijn nu heel raar. Je hebt geen persoonlijk contact meer, thuis leren is heel moeilijk voor veel mensen.'

'Ik vind het veel minder persoonlijk, bij één vak spreek je de werkgroep docent niet echt meer, alleen via onpersoonlijke berichten op blackboard of Microsoft Teams.'

Onderwijskwaliteit

Zorgwekkend is dat meer dan de helft van de studenten (51%) aangeeft dat het online onderwijs niet helpt de stof beter te begrijpen, 40 procent denkt daarbij dat het online onderwijs hen niet gaat helpen het vak te halen. Meer dan de helft van de studenten vindt dat er onvoldoende mogelijkheden worden geboden om op verschillende manieren onderwijs te volgen. 31 procent van de studenten geeft aan de kwaliteit van het online onderwijs niet goed te vinden.

Figuur 18: Kwaliteit

Uit de toelichting die daarbij is gevraagd blijkt het volgende. Omdat het onderwijs nu op afstand wordt gegeven, ontstaan er bijvoorbeeld minder snel (kritische) discussies. In het algemeen vinden studenten het jammer dat de alternatieve onderwijsvormen vaak geen ruimte bieden voor interactie. Dit geldt ook voor de lesstof die behandeld wordt. Studenten zijn bang dat de onderwijskwaliteit daalt, nu niet alle lesstof of alternatieve lesstof wordt behandeld. Als negatief gevolg hiervan geven studenten aan dat de lesstof via deze lesmethoden niet diepgaand is en door het gebrek aan interactie vaak oppervlakkig blijft. Ook geeft een deel van deze groep studenten aan dat de onderwijskwaliteit in het geding komt, omdat studenten het als een drempel ervaren om vragen te stellen aan docenten nu zij dit niet meer fysiek kunnen doen. Studenten hebben het volgende gezegd over de onderwijskwaliteit:

‘Er is een drempel om vragen te stellen. Er moet een mail getypt worden met de vraag zelf of je krijgt niet het antwoord wat je wilt omdat de docent niet mee kan kijken naar je werk.’

‘Er is weinig mogelijk tot feedback. Op de universiteit heb je al zo ontzettend weinig contact uren en dan zijn werkgroepen heel erg belangrijk om feedback te kunnen ontvangen en vragen te kunnen stellen over dingen waar je mee bezig bent en die je niet snapt. Via de online werkgroepen gaat dit heel erg moeilijk en we zijn nu als studenten bijna volledig op onszelf aangewezen.’

‘De colleges en werkgroepen zijn van mindere kwaliteit omdat er geen directe communicatie is.’

‘Ik leer er helemaal niets van, stof wordt enkel herhaald.’

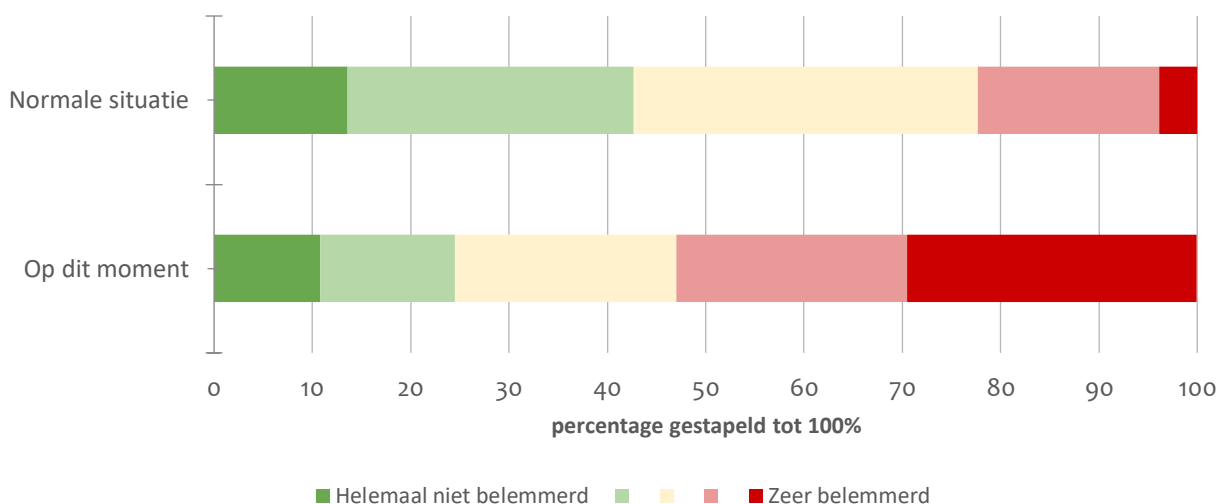
Studeren met een functiebeperking/ondersteuningsvraag

In de enquête is expliciet een sectie gewijd aan studenten met een functiebeperking en/of ondersteuningsvraag, om erachter te komen hoe deze groep omgaat met de alternatieve lesmethoden. **In totaal hebben 103 studenten aangegeven een functiebeperking en/of ondersteuningsvraag te hebben.**

Belemmering

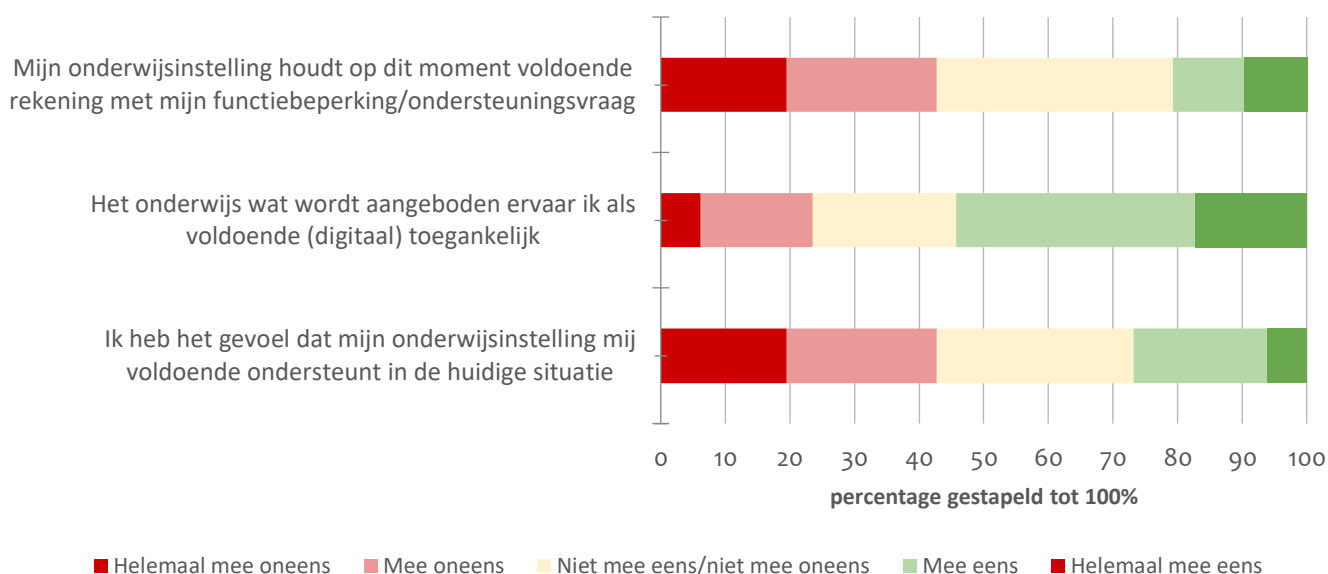
We hebben deze groep studenten gevraagd in hoeverre zij zich belemmerd voelen in het dagelijkse leven, zonder corona en in hoeverre zij zich belemmerd voelen in de huidige situatie, met corona. In de grafiek hieronder is te zien dat studenten zich op dit moment een stuk meer belemmerd voelen door hun functiebeperking/ondersteuningsvraag. Waar in de normale situatie 22 procent van de respondenten aangeeft belemmerd te worden, is dit op dit moment 54 procent. Het coronavirus heeft dus een enorme impact op het dagelijkse leven van een student met een functiebeperking/ondersteuningsvraag.

Figuur 19: In hoeverre voel jij je belemmerd door je functiebeperking/ondersteuningsvraag?

Studenten met een functiebeperking/ondersteuningsvraag geven aan dat de consequenties van de maatregelen voor hen groot zijn. Deze groep studenten geeft vooral aan het gevoel te krijgen dat zij minder gezien worden. **Meer dan een derde van deze groep, 43 procent, geeft aan dat hun onderwijsinstelling op dit moment onvoldoende rekening houdt met functiebeperkingen/ondersteuningsvragen.** Slechts 18 procent geeft aan op dit moment tevreden te zijn met hoe de onderwijsinstelling omgaat met functiebeperkingen/ondersteuningsvragen.

Figuur 20: In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

Verbeterpunten

Naast de stellingen die zijn voorgelegd, is ook gevraagd naar een toelichting op de ervaringen van studenten met een functiebeperking. Het is belangrijk om te achterhalen waar deze groep studenten nu moeite mee heeft, zodat onderwijsinstellingen dit kunnen oppakken en kunnen verbeteren. De belangrijkste verbeterpunten worden hieronder toegelicht.

Duidelijkheid

Het grootste gedeelte van deze groep studenten geeft in de enquête aan dat zij verlangen naar duidelijkheid vanuit de onderwijsinstelling. Op dit moment ervaren zij de communicatie als gebrekkig en weten zij niet waar ze aan toe zijn. Studenten willen graag weten of en in welke vorm hun tentamens doorgaan. Tevens geeft een aantal studenten aan recht te hebben op extra tijd tijdens tentamens en willen zij hier graag uitsluitel over hebben. Het belangrijkste voor deze groep studenten is dat zij inzicht krijgen in hun studievoortgang, de toetsingsmomenten en de lessenstructuur. Het bieden van structuur en regelmatig is essentieel voor deze groep studenten. Studenten zeggen het volgende over het verschaffen van meer duidelijkheid:

‘Meer duidelijkheid scheppen, zodat je weer je dagen en weken kan plannen. En regelingen voor toetsen kan aanvragen.’

‘Er moet meer duidelijkheid komen over de consequenties/tegemoetkomingen op het gebied van cijfers en (extra tijd bij) tentamens. Er moeten duidelijkere mogelijkheden komen voor alle studenten, maar zeker voor studenten met ‘functiebeperkingen’ om in gesprek te gaan met studieadviseurs en vakcoördinatoren over hun voortgang. Ze moeten hierin tegemoet gekomen worden. Niet iedereen moet over één kam geschoren worden.’

‘Het enige wat we horen is "je hoort nog" en "de toetsen komen later nog ergens", en de deadlines blijven staan.’

Eén op één contact

Bijna iedere student met een functiebeperking heeft juist op dit moment behoefte aan persoonlijk contact. Iemand die hen vraagt hoe het ervoor staat en op welke manier de onderwijsinstelling ondersteuning kan bieden voor deze studenten. De studenten geven aan dat er op dit moment weinig gevraagd wordt naar hun functioneren in deze omstandigheden. Deze groep studenten heeft juist ontzettend veel aan persoonlijke begeleiding, aan iemand die aan hen denkt en hen probeert verder te helpen. Studenten geven zo aan dat een persoonlijke begeleider kan helpen met effectief studeren in deze tijd. De studenten zeggen het volgende hierover:

‘Dat ze erheen vragen, en erna iets ermee doen. Er wordt namelijk niet eens heen gevraagd Helpen plannings maken, maar ook uitvoeren. Een berichtje in de ochtend of een compliment kan al veel betekenen.’

‘Even contact opnemen, persoonlijk vragen hey heb wat je nodig. EN dat dan ook werkelijk meenemen.’

‘Tutor/mentor die je persoonlijk benadert. Nog geen persoonlijk bericht ontvangen hierover.’

Wat kan er gedaan worden om studievertraging te voorkomen?

Studenten geven in de enquête aan dat de kans zeer aannemelijk is dat zij dit jaar studievertraging op lopen door de crisis. Zoals al eerder benoemd verwacht 48 procent van de hbo-studenten studievertraging op te lopen: bij wo-studenten is dit 27 procent (zie ook: zorgen om coronacrisis, p.9). Deze hoge percentages hebben ons doen besluiten om de studenten te bevragen over wat een onderwijsinstelling kan doen om de verwachte studievertraging te voorkomen.

Communicatie is essentieel

Veruit de meeste zorgen van studenten gaan uit naar de onduidelijkheden die circuleren sinds de crisis. **Studenten hekelen het niet uniforme beleid en worden opgezadeld met vragen waar ze bij niemand terecht kunnen.** Daarom geven studenten aan dat zij allereerst duidelijkheid verwachten vanuit hun onderwijsinstelling. Studenten die stage lopen, studenten die proeven doen en/of een scriptie schrijven geven zo aan dat zij niet weten hoe hun studie verdergaat. Ze willen dat de onderwijsinstellingen zo snel mogelijk duidelijkheid verschaffen zodat studenten weten waar ze aan toe zijn. De meeste onduidelijkheden gaan over tentamens. Studenten zeggen dat zij slecht worden geïnformeerd over hun tentamen(s) en weten vaak ook niet of deze op korte termijn op een alternatieve manier zullen plaatsvinden. Ook zijn er studenten die aangeven dat hun tentamens niet kunnen plaatsvinden of situaties waarin tentamens van studenten worden verplaatst naar andere tentamenweken en zelfs naar september. Zij vinden dat de onderwijsinstelling zich meer moet inspannen om studievertraging te voorkomen door op zoek te gaan naar alternatieve manieren van toetsing. Een aantal quotes uit de antwoorden van studenten die dit beeld bevestigen:

‘Meer informatie geven over wat er nu precies aan de hand is en wat de criteria nu zijn. Ik heb het gevoel dat ik echt aan het zwemmen ben en op het punt sta om te verzuipen.’

‘Duidelijk de vorm van de vakken communiceren - het volgende vak begint volgende week, maar geen idee hoe dat eruit gaat zien.’

‘Betere communicatie en een goed alternatief voor studenten die hun stage missen of voor studenten die hun tentamens missen.’

Onderwijs op maat

Studenten hebben over het algemeen begrip voor de situatie die ontstaan is sinds de crisis. **Toch is er een grote groep studenten die aangeeft dat de onderwijsinstelling juist nu onderwijs op maat moet bieden.** Het is volgens studenten belangrijk dat de onderwijsinstelling haar verwachtingen bijstelt en opdrachten en/of tentamens waar nodig aanpast. Zorg er als onderwijsinstelling voor dat deadlines bijvoorbeeld worden versoepeld of zo nodig worden verplaatst, als de omstandigheden daarom vragen. Dit achten de studenten van belang om te voorkomen dat zij studievertraging oplopen. Bij onderwijs op maat kan volgens onze uitkomsten ook nog een slag worden geslagen in begeleiding en bereikbaarheid. Studenten lopen met veel zorgen rond door de crisis en missen de ondersteuning vanuit bijvoorbeeld een mentor of SLB'er. Studenten zeggen hierover het volgende:

'Stof verminderen of deadlines verschuiven. Afstandsonderwijs is simpelweg nog niet efficiënt genoeg om alles maar hetzelfde te laten.'

'Coulant zijn in de hoeveelheid stof, je kan niet 6 uur per dag achter een laptop luisteren of typen.'

'Live meetings met studenten en de docent. In bepaalde studies worden er videomeetings gehouden met kleine groepen studenten om de stof te bespreken en vragen te stellen. Ik heb buiten online hoorcolleges geen enkel contact of connectie met de docenten en de universiteit.'

Conclusie en aanbevelingen

Studenten maken zich veel zorgen over de coronacrisis (66%). De coronacrisis heeft een grote invloed op de manier waarop studenten hun studiejaar kunnen voortzetten, 61 procent van de hbo-studenten verwacht het studiejaar niet op dezelfde manier te kunnen afronden. Het gevolg van het niet op dezelfde manier kunnen afronden van het studiejaar is voor vele respondenten studievertraging, 48 procent van de hbo-studenten en 27 procent van de wo-studenten verwacht studievertraging op te lopen.

Het onderwijs dat studenten door de coronacrisis op afstand ontvangen wordt niet altijd positief ervaren. Hbo-studenten ervaren het onderwijs op afstand vaker als onvoldoende (42%) dan wo-studenten (31%). Uit de vragen over specifieke vormen van afstandsonderwijs, zoals online hoorcolleges of online werkgroepen, komt een iets positiever beeld.

Om duidelijk te krijgen wat de studenten precies wel en niet goed vinden aan het online onderwijs is een toelichting gevraagd. De meest genoemde positieve punten zijn: het zelf indelen van de tijd, docenten zijn toegankelijk en online onderwijs is toegankelijk. Studenten zijn positief over de houding van docenten, de docenten bereiden de online lessen voor en proberen die zo goed mogelijk vorm te geven. Studenten zijn daarnaast positief over de toegankelijkheid van het online onderwijs (67%). Specifiek hebben zij de juiste middelen en zijn docenten beschikbaar voor vragen. Tot slot zijn studenten positief over het indelen van hun eigen tijd. Een derde van de studenten geeft aan het prettig te vinden een eigen dagindeling te kunnen maken.

Aan de studenten is ook gevraagd wat niet goed werkt aan onderwijs op afstand. Daaruit blijken de meest gegeven antwoorden: technische moeilijkheden, thuis studeren, onzekerheid, gemis van sociaal contact en de onderwijskwaliteit. De technische moeilijkheden zorgen er volgens studenten voor dat lessen niet altijd goed te volgen zijn, bijvoorbeeld door het wegvallen van online lessen of digitale opdrachten. Daarnaast hebben veel studenten moeite met het creëren van een effectieve en motiverende thuissituatie. De scheiding tussen werk en privé is door het afstandsonderwijs vervaagd en dit zorgt voor minder productieve studie-uren. Daarnaast vinden studenten het lastig om gefocust te blijven en structuur aan te houden. Ook kampen studenten met de onzekerheid die de coronacrisis veroorzaakt. Dit heeft vooral te maken met de communicatie vanuit instellingen en docenten. Meer dan een derde van de studenten geeft aan niet goed te weten wat er van hem of haar verwacht wordt wat betreft studie. De communicatie scoort het slecht op de informatie die wordt gegeven over de veranderingen door corona op de studieloopbaan. Doordat de voldoende communicatie hierover mist voelen studenten zich onzeker over hun studie(voortgang). Tot slot vinden de studenten de kwaliteit van het afstandsonderwijs niet altijd voldoende. De helft van de studenten (51%) geeft aan dat het online onderwijs niet helpt de stof beter te begrijpen. Daarnaast worden er onvoldoende mogelijkheden geboden om op verschillende manier onderwijs te volgen.

Aan de studenten met een functiebeperking en/of ondersteuningsvraag zijn nog een aantal extra vragen gesteld. Hieruit bleek dat deze studenten extra getroffen worden door de coronacrisis. Waar in de normale situatie 22 procent van de respondenten aangeeft belemmerd te worden door de functiebeperking en/of ondersteuningsvraag, geeft op dit moment 54 procent aan belemmerd te worden. Daarbij geeft 43 procent aan dat de onderwijsinstelling op dit moment onvoldoende rekening houdt met de functiebeperking en/of ondersteuningsvraag. De toegankelijkheid van het

afstandsonderwijs wordt wisselend ervaren. Voor sommige studenten is het meer toegankelijk omdat zij niet op locatie aanwezig hoeven te zijn, voor andere studenten is het juist veel moeilijker een setting te creëren waarin zij effectief kunnen deelnemen aan het onderwijs op afstand.

Aanbevelingen

De zorgen van studenten zijn groot, ze kampen met veel onzekerheid over hoe zij hun studie kunnen voortzetten en of zij studievertraging zullen oplopen. De communicatie van de onderwijsinstellingen en docenten lijken daarbij te kort te schieten.

Aanbeveling “communicatie is essentieel”: De onderwijsinstellingen moeten zo duidelijk mogelijk communiceren over de studievoorgang van studenten. Er moet tijdig gecommuniceerd worden over afstuderen, stage en het doorstromen naar een vervolopleiding. Daarnaast moet studenten duidelijk worden gemaakt waar zij terecht kunnen met specifieke vragen.

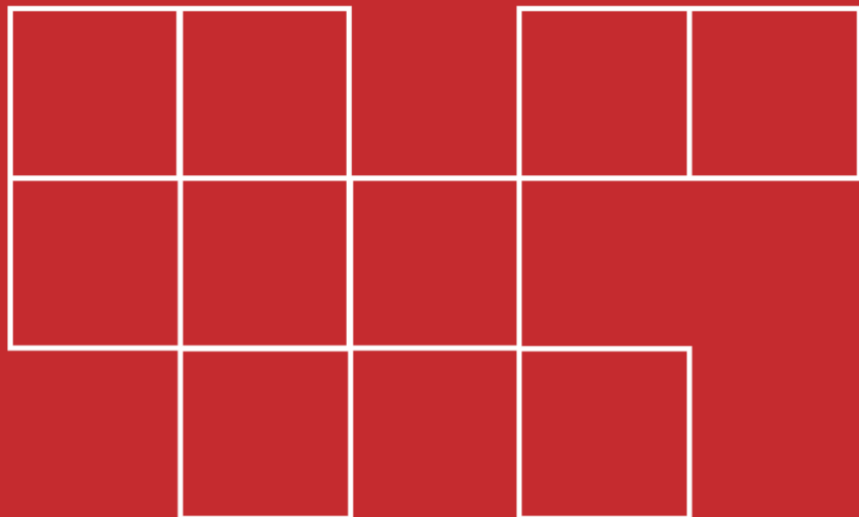
De ervaringen met het afstandsonderwijs zijn wisselend. Sommige studenten zijn positief over de kwaliteit en over de flexibiliteit. Zij zijn blij dat ze hun eigen tijd kunnen indelen en het scheelt hen ook tijd. Andere studenten zijn niet tevreden over de kwaliteit van het onderwijs en zij hebben moeite hun dagen gestructureerd en effectief in te delen. Daarbij missen ze de structuur van de onderwijsinstelling en het sociale contact met medestudenten.

Aanbeveling “onderwijs op maat”: De ervaringen van studenten verschillen en daarbij is onderwijs op maat nodig. Docenten en instellingen moeten meer inspelen op individuele situaties van de studenten. Er moet meer focus komen op het welbevinden van de student en vraag naar hoe de student effectief kan deelnemen aan het afstandsonderwijs. Daarnaast is het waardevol als de onderwijsinstelling haar verwachtingen bijstelt en opdrachten en/of tentamens waar nodig aanpast. De coronacrisis brengt immers veel zorgen en onzekerheden met zich mee die ook los van de studie van grote invloed zijn. Dit heeft bij studenten ook invloed op de mentale toestand en daar moet rekening mee worden gehouden.

Studenten met een functiebeperking en/of ondersteuningsvraag blijken extra veel moeite te hebben met de coronacrisis. Net als bij de gewone studenten zijn de meningen over het afstandsonderwijs wisselend. Voor sommige studenten levert het juist voordelen op en voor andere studenten is het extra moeilijk het onderwijs te volgen. Wel blijkt daarbij nogmaals communicatie essentieel. Er kan vanuit de onderwijsinstellingen meer rekening worden gehouden met studenten met een functiebeperking en/of ondersteuningsvraag.

Aanbeveling “één op één contact: De studenten met een functiebeperking hebben juist op dit moment behoefte aan persoonlijk contact. De onderwijsinstelling kan meer aandacht geven aan het contact met deze studenten die een extra belemmering ondervinden. Wat kan helpen is iemand die hen vraagt hoe het ervoor staat en aan de studenten vraagt waar de onderwijsinstelling meer ondersteuning in kan bieden.

Het afstandsonderwijs dat nu noodgedwongen plaatsvindt, is dé kans om te kijken hoe deze vorm van onderwijs werkt. Het is belangrijk dat dit proces zo goed mogelijk wordt gemonitord en geëvalueerd zodat we lessen kunnen leren voor de toekomst, zodat wanneer fysiek onderwijs weer mogelijk is, de positieve kanten van het afstandsonderwijs kunnen worden overgenomen.

Postadres:

Postbus 1335
3500 BH Utrecht

Bezoekadres:

Drieharingstraat 6
3511 BJ Utrecht

Contactgegevens:

030 231 6464
Lsvb@lsvb.nl